

Filozofski maraton 2024

FILOZOFIJA & RELIGIJA

Študentsko filozofsko društvo že vrsto let prireja tradicionalni Filozofski maraton, teden trajajočo serijo celodnevni predavanj, ki spremlja Unescov svetovni dan filozofije. V letu 2024 se bo **odvijal med 18. in 22. novembrom**. Za temo smo letos postavili naslov Filozofija in religija. Društvo poziva oddelčne profesorje_ice, raziskovalce_ke in študente_ke različnih stopenj študija filozofije in ostalih področij humanistike naj se s svojim prispevkom predstavijo širši zainteresirani javnosti. **Prijave sprejemamo do 20. 10. 2022** na elektronski naslov **filozofskimaraton@gmail.com**, prijavite pa se s **150–250 besed** dolgim povzetkom vašega bodočega prispevka, ki naj vključuje **5 ključnih besed**. Povzetki bodo zbrani in objavljeni v brošuri, na spletni strani ter na uradnih straneh socialnih omrežij društva.

Za začetni premislek smo napisali tudi nekoliko podrobnejši vpogled v letošnjo temo.

Antična filozofija je tesno povezana z mitologijo in teologijo, saj so stari Grki skozi filozofijo razmišljali o svetu in naravi bogov. Bogovi so imeli pomembno vlogo v razlagi naravnih pojavov in človeške usode, filozofija pa je ponujala globlji razmislek o obstoju in življenju. **Sokratov** dialoški način razmišljanja je postavil temelje za nadaljnje filozofske razprave. Rimljani so bili navdušeni nad grško filozofijo in religijo ter ju prilagodili svoji kulturi, čeprav niso razvili lastnega filozofskega sistema. Najbolj izobraženi Rimljani so se učili grško, saj je latinščina veljala za manj primeren jezik za izražanje filozofskih idej. Filozofija in religija sta bili tako v antiki neločljivo povezani in obogateni s širokim panteonom bogov, ki so bili narejeni po meri ljudi.

Srednjeveška filozofija se je ukvarjala z razmerjem med božanskim in človeškim, pri čemer je bila ključna razprava o svobodni volji in božji milosti. Filozofi, kot sta **Tomaž Akvinski** in **Bonaventura**, so razvijali teologijo na podlagi aristotelskih in platonskih konceptov. Srednjeveške razprave so skušale razumeti, kako božja bit vpliva na človekovo življenje in njegove odločitve. **Avguštinova** misel je poudarjala prepad med človeško voljo in božanskim spoznanjem, medtem ko je Tomaž Akvinski raziskoval zmožnost razuma, da prepozna meje lastne svobode. Renesansa je prinesla ponovno zanimanje za platonsko-krščansko tradicijo, pri čemer so misleci, kot sta **Marsilio Ficino** in **Nikolaj Kuzanski**, iskali načine, kako povezati božjo transcendenco z estetskim, etičnim in intelektualnim izkustvom.

Religija je venomer igrala vlogo tudi pri spoznavanju; pri **Descartesu** je denimo Bog tista instanca, ki skrbi za adekvatnost idej. Tudi če je čutno spoznanje zvedeno na eno od možnih načinov spoznavanja, še vedno obstaja možnost neposrednega božjega razodetja, ki zaobide formalne nujnosti logičnega sklepanja. Pri tem je pomemben prelom predstavljala tudi pozitivistična intervencija, po kateri se mora spoznanje zanašati na znanstveno metodo in empirične podatke.

Kant je religijo videl kot nekaj, kar mora izhajati iz človekovega notranjega sveta, predvsem iz njegovega moralnega občutka. Namesto da bi religijo dojemal kot skupek zunanjih pravil, obredov ali dogem, jo je razumel kot sredstvo, ki posameznika spodbuja k moralnemu ravnanju. Verjel je, da človek preko razuma prepozna moralne zakone, ki jih mora upoštevati v svojem življenju.

Po Kantu je vera v Boga pomembna, ne zato, ker bi jo lahko dokazali z razumom, temveč zato, ker daje smisel človekovemu prizadevanju za dobro. Bog je v njegovem razmišljanju moralna ideja, ki človeka podpira v njegovem iskanju pravičnosti in popolnosti. To iskanje »najvišjega dobrega«, kjer se moralno ravnanje uskladi s srečo, predstavlja temelj Kantovega odnosa do religije.

Pri **Heglu** zgodovina religije sledi napredovanju idej in poglobljanju logične vsebine. Začetni korak je zgodnja filozofija vzhoda, ki je osredotočena na abstraktno, nedoločeno bit, kjer se še niso vzpostavili jasni razločki med filozofijo in religijo. Stari Grki so začeli ločevati med posamičnim in večnim, kar je vodilo v novoplatonizem. Ta filozofija je predstavila idejo emanacijskega Enega, od katerega vse bivajoče izhaja, pri čemer je ta bit strogo ločena od končnih stvaritev.

Heglovo razumevanje vrhunca razvoja religijskega mišljenja se izraža v zrelem krščanstvu, ki trdi, da je na križu umrl sam Bog. Ta trditev pomeni najvišjo stopnjo dialektike, saj se vseobsegajoče absolutno lahko uveljavi šele za nazaj preko negativnosti in omejenosti dejanskega. S tem Hegel doseže vrhunec svoje filozofske dialektike, kjer se absolutni duh razkriva skozi protislovja in omejitve, kar omogoča njegovo popolno uveljavitev v zgodovinskem razvoju religije.

Mladoheglavci so se poskusili odcepiti od Hegla ravno preko kritike religije. **Ludwig Feuerbach** je v tem okviru postavil za tiste čase kontroveržno tezo, da je človek tisti, ki je ustvaril Boga po svoji podobi, in ne obratno. Toda Feuerbach ni želel porušiti religije, ampak jo izpopolniti. Krščanstvo je zanj predstavljalo le nepopolno obliko družbenih odnosov, v katerih smo naše bistvo, ljubezen, preslikali na zunaj obstoječega Boga. Ključno zanj je bilo, da bi se religija udeležila v naših neposrednih odnosih.

Religija pa je po **Karl Marxu**, kot pravi znamenita formulacija, tudi »opij za ljudstvo«, s čimer ne meri zgolj na omamne lastnosti opija, temveč tudi ponudi razlago, zakaj se ohranja kljub logični argumentaciji ateistov. Enostavno ni dovolj zatrditi, da so verske resnice napačne ali zmotne, saj je očitno, da segajo globlje, v samo družbeno realnost. Na nekem drugem mestu Marx poudari, da so blaga »polna metafizičnih zvitosti in teoloških muh«, iz česar je mogoče sklepati na vloge verovanja v kapitalistični ekonomiji – denimo, da verjamemo, da imajo blaga menjalno vrednost sama po sebi. Zato ni smiselno ostati pri kritiki religije in demistifikaciji njenih pojmov, saj se na tej točki naše delo šele začne – s protislovji, ki jih je Feuerbachova filozofija le načrtala, se je potrebno soočiti v njihovi konkretni obliki in jih zajeti v njihovem izvoru, torej v njihovem materialnem bistvu.

Kljub temu številni misleci priznavajo možnost ohranjanja družbene vezi in občutka pripadnosti, značilnih za religijo, in si v tem smislu ne želijo njene odprave. V Latinski Ameriki se je razvilo gibanje teologije osvoboditve, ki je pravične vidike krščanske religije, kot je pomoč revnim in zatiranim, združevala z marksističnim svetovnim nazorom. Spet drugi religijo vidijo kot sovražnika politike in družbe. **Friedrich Nietzsche** je krščansko moralno videl kot prepreko človeškega razvoja, saj je zagovarjala vrednote, ki ponižujejo telesnost in življenje v prid trpljenju in odrekanju, **Jean-Paul Sartre** pa je transcendentni smisel življenja, ki ga ponuja religija, razumel kot poskus pobega pred svobodo bivanja. V bioetiki avtorji religijo pogosto kritizirajo kot nepravilni argument pri vprašanjih splava, evtanazije in lajšanja trpljenja.

Fenomenologija in hermenevtika sta pomembno prispevali k razumevanju religioznega izkustva v 20. stoletju. Fenomenologija, zlasti skozi delo **Edmunda Husserla**, raziskuje, kako se religiozni fenomeni

oblikujejo in dojemajo v človeški zavesti. **Karl Jaspers** je raziskoval religiozno izkustvo kot vselej individualni, edinstveni odnos do transcendentne celote, ki ostaja sama v sebi nedostopna. **Ernst Cassirer** je analiziral simbolne forme, skozi katere miti in religiozni simboli strukturirajo človekovo dojetje sveta. **Max Scheler** je preučil, kako čustva in duhovni položaj človeka vplivajo na religiozno izkustvo.

Hermenevtika, ki jo je razvijal **Martin Heidegger**, se osredotoča na interpretacijo religiozних besedil in izkušenj. Heidegger je raziskoval pomen ontološke diference biti in bivajočega v kontekstu metafizike kot ontoteologije. **Hans-Georg Gadamer** je razvil hermenevitično metodo, ki vključuje dialog med preteklostjo in sedanostjo ter razumevanje kulturnih in religiozних fenomenov. **Rudolf Otto** je predstavil koncept »mysterium tremendum et fascinans«, občutje ob srečanju z numinoznim, ki je onstran racionalnega razumevanja. **William James** in francoski filozofi, kot sta **Emmanuel Levinas** in **Gabriel Marcel**, so raziskovali subjektivne in etične vidike religioznega izkustva.

Sigmund Freud je svojo raziskavo nezavednega začel na področju medicine, kjer se je srečeval z različnimi duševnimi anomalijami. Grška mitologija, z njenim panteonom bogov, je v antičnih časih razlagala naravne in duševne pojave. Freudova klasična izobrazba je vplivala na to, da je pojave, ki jih je opazoval, poimenoval z izrazi iz antične mitologije, kot sta Ojdipov kompleks in sanje o parkah, grških boginjah. Kljub svojemu poskusu, da se znanstveno oddaljil od religije, so na psihoanalizo vplivali tudi religiozni in kulturni konteksti, vključno z judovsko tradicijo, kar kaže na vseprisotnost religije v njegovem delu.

Srečno pri pisanju, veselimo se vaših prispevkov!

Študentsko filozofsko društvo